Tóth Péter András

Az Amerikai Egyesült Államok első világháborús részvétele és Európa-politikája

A felkészülési mozgalom

Az Egyesült Államok az izolacionizmus politikája ellenére figyelemmel kísérte az európai eseményeket. Thomas Woodrow Wilson elnök már röviddel a világháború kitörése után kiemelte a semlegesség és a pártatlanság fontosságát. Augusztus 19-i kongresszusi beszédében így fogalmazott: „A háborúnak az Egyesült Államokra gyakorolt hatása attól függ, mit tesznek és mondanak állampolgárai." Elismerte, hogy az Egyesült Államok népének nagy része az egymással hadban álló európai országokból származik. Ezért természetesnek és elkerülhetetlennek nevezte, hogy az amerikaiak szimpátiája megoszlott a hadban álló felek között. Szerinte „a jelenlegi eseménydús háborúban némelyek egy adott nemzet, megint mások egy másik ország sikerét kívánják." Úgy ítélte meg, hogy ez a megosztottság nagy veszélyeket, a semlegesség viszont nagy lehetőségeket rejt országa számára, mivel a közvetítő szerepet sem tartotta lehetetlennek. Végül a semlegességre szólította fel az amerikaiakat, „gondolatban és tettekben egyaránt."[1]

Az Egyesült Államok közvéleménye – az elnök helyzetértékelésével összefüggésben – kezdettől erősen megosztott volt az európai háborút illetően. Különösen a keleti parton erős ellenszenvet váltott ki Németország belgiumi hadjárata. Egyre gyakoribbak lettek a „szegény kis Belgium" hősiességét méltató újságcikkek. A Németország iránti ellenszenv viszont a közvélemény többségében nem párosult a háborúba való beavatkozás vágyával. A világháborús veszteségek ugyanis még a német túlkapásoknál is nagyobb döbbenetet keltettek a tengerentúlon. Egyedül a német előretörést megállító marne-i csatában többen estek el, mint az Egyesült Államok összes háborújában 1865 és 1914 között.

De a felkészülési mozgalomra éppen a háború újításai voltak nagy hatással. A mozgalom szimpatizánsai elégtelennek ítélték az Egyesült Államok haderejét. Azzal érveltek, hogy országuknak eddig gyengén felkészült ellenfelekkel kellett szembenéznie, amely hamis biztonságérzetet adott. A harcászat fejlődése a századforduló, s különösen a világháború idejére növelte az amerikai haderő lemaradását.[2]

---

[1] *American Neutrality. An Appeal by the President of the United States to the Citizens of the Republic Requesting their Assistance Maintaining the State of Neutrality during the Present European War.* Washington, Government Printing Office, 1914.

[2] A felkészülési mozgalom legfontosabb kiadványai: VAN ZILE, S. Edward: *The Game of Empires. A Warning to America.* New York, Moffat, Yard and Co., 1915.; MAXIM,

Az Egyesült Államok korabeli nyomtatott sajtója – főleg a *New York Times* és a *Washington Post* részletesen beszámolt szinte minden, a hadsereg és a haditengerészet erősítésével kapcsolatos véleményről és vitáról. A legtöbb kiadványról kisebb-nagyobb, szinte minden esetben pozitív hangvételű összefoglaló készült. A szerkesztői cikkek szintén szükségesnek tartották a felkészülést: „Az európai háborús felhő bármely pillanatban átterjedhet erre a területre is, ezért nem meglepő, hogy sokaknak az Egyesült Államok katonai felkészültsége körül járnak a gondolatai."[3]

Az Egyesült Államok hadba lépéséig tartó felkészülési vita egyik legjelentősebb időpontja 1914. október 15-e volt, amikor Augustus Peabody Gardner, Massachusets-beli republikánus képviselő „szánalmasan gyengének" és elavultnak minősítette az Egyesült Államok védelmi képességeit. Gardner elvben elismerte, hogy az első védelmi vonalnak a haditengerészetnek kell lennie, de rögtön feltette a kérdést: mi történne, ha egy inváziós haderő sikeresen partra szállna? Szerinte a gyenge és rosszul felszerelt hadsereg nem lenne képes érdemi ellenállást kifejteni.[4] Világossá vált tehát, hogy a felkészülési mozgalomnak túl kellett lépnie Alfred Thayer Mahan admirális koncepcióján, amely az Egyesült Államok védelmében a haditengerészet kulcsszerepét hangsúlyozta, s amely egyúttal az ország biztonságpolitikai programját is alkotta. Mahan következtetése szerint Németország növekvő ereje angol–amerikai közeledést eredményez. Amennyiben a brit mellett az amerikai flotta is megelőzi a németet, úgy országa kettős biztonságban lesz.

Gardner a három legerősebb szárazföldi nagyhatalom (Németország, Franciaország, Oroszország) hadseregét és légierejét hasonlította össze az Egyesült Államok hasonló fegyvernemeivel.[5] Bírálta a szárazföldi hadsereg létszámát és felszereltségét. Kiemelte: az ágyúk számát tekintve óriási a lemaradás Európához képest, ráadásul nagyon kevés lőszer állt rendelkezésre.[6] A repülőgépek esetében fájó hiányosságnak tartotta, hogy mindössze két tucat állt a hadsereg és a haditengerészet kötelékében, jóllehet amerikai találmány volt.[7] Ezt a katonai erőt elegendőnek tartotta Mexikó ellen, de hozzátette, hogy egy „valódi" ellenséggel szemben már nem tudna helytállni.

Hudson: *Defenseless America. New York.* Hearst' s International Library Co., 1915.; MULLER, Julius Washington: *The ABC of National Defense.* New York, E. P. Dutton & Co., 1915.; MULLER, Julius Washington: *The Military Obligation of Citizenship.* Princeton, Princeton University Press, 1915.; WHEELER, D. Howard: *Are We Ready? A Study of the Preparedness for War in the United States of America.* New York, Houghton Mifflin, 1915.; REILLY, J. Henry: *Why Preparedness. The Observations of an American Army Officer in Europe 1914–1915.* Chicago, Daughaday and Co., 1916.

[3] *The New York Times*, 1915. május 16. American Army and Navy.

[4] *Where are our Guns?* Speech of Hon. Augustus Peabody Gardner of Massachusetts in the House of Representetives. January, 21, 1915. Washington, Government Printing Office, 1915. 11.

[5] Az Egyesült Államokban a légierő a híradó-hadtesten belül összpontosult, s csak 1947-ben lett önálló fegyvernem.

[6] GARDNER 1915: 8–9.

[7] Uo. 10.

Wilson 1914. december 7-i évértékelőjében kiemelt figyelmet szentelt a védelmi képességekről folyó vitának is: „Bizonyos körökben úgy tartják, nem vagyunk felkészülve a háborúra. Mit jelent felkészültnek lenni? Mindig megtaláltuk ennek a módját és a jövőben sem fogjuk elragadni az embereket mindennapi feladataiktól a békebeli katonai szolgálat kedvéért."[8] Az elnök tehát az amerikai hagyományokra hivatkozott, de hiányolta a konkrétumokat a felkészülés szószólóinak programjából.

A nemzetközi élet eseményeiről szólva nagy előnynek nevezte az Egyesült Államok távolmaradását a háborútól, majd hozzátette, hogy az adott helyzetben nem fenyegeti külső támadás az országot. Az elnök ezzel átvette William Jennings Bryan külügyminiszter pozícióját, aki már korábban is e véleményt vallotta. Az amerikai katonai hagyományt nyomatékosítva megjegyezte: „soha nem volt, és amíg ragaszkodunk elveinkhez, soha nem is lesz nagy állandó hadseregünk. Ha megkérdeznék, vajon készen állunk e megvédeni magunkat, nyilvánvalóan azt válaszolnánk: igen, a végsőkig, de úgy, hogy közben nem változtatjuk kiképzőtáborrá az országot. Bennünk másfajta energia dolgozik."[9] Kifejezte szimpátiáját a fiatalok önkéntes alapon álló kiképzése mellett, s nem zárkózott el a Nemzeti Gárda erősítése elől, de nyomatékosította, hogy mindezt csak az Egyesült Államokkal egyidős elvekkel összhangban tudja elképzelni.

A haditengerészetről Wilson azt mondta, hogy az ország védelmének igazi ereje ebben a fegyvernemben rejlik. Végkövetkeztetése szerint „nem változtatunk hozzáállásunkon, csak mert közülünk néhányan ingerültek és izgatottak."[10] A fegyveres erőket az aktuális nemzetközi helyzettel hozta összefüggésbe, mondván: „minden új tapasztalatból, körülményből tanulni és profitálni fogunk és pontosan azt tesszük, ami szükséges." Mindez azt jelentette, hogy azok esetleges fejlesztését a kihívás és válasz rendszerében képzelte el. Helyzetértékeléséből kiviláglott, hogy beszéde idején az országot nem érték védelmét érintő kihívások, így semmi nem indokolta a korábbi gyakorlattól való elmozdulást.

Lindley Miller Garrison hadügyminiszter terjedelmes memorandumban foglalta össze elképzeléseit. A reguláris hadsereget illetően szerény létszámnövelést javasolt, ezen kívül 400 000 főnyi tartalékos erő, más néven ún. „állampolgári erő" felállítását javasolta. Szerinte e kérdésnek nagyobb publicitást kellett volna adni, s a végső döntés előtt a közvéleményre is támaszkodni.[11] A miniszter korábbi nyilatkozataival is közel került a felkészülési propagandához, ezért szóban forgó javaslata ennek irányába tett gesztus volt. Wilson átlátta ezt, mert erről tanúskodik öt nappal későbbi válaszlevele. Véleménye szerint „a nemzet elképzelései egyértelműek ebben a kérdésben, csakúgy, mint a mi kötelességünk, de úgy gondolom, hogy a nemzet e politika részleteit

[8] An Annual Message to the Congress. 1914. december 8. In: LINK, S. Arthur (ed.): *The Papers Of Woodrow Wilson.* Vol. I–LXIX. Princeton, Princeton University Press, 1977–1983. XXXII. 414–424.

[9] Uo.

[10] Uo. 423.

[11] Lindley Miller Garrison to Woodrow Wilson. 1915. augusztus 12. In: PWW, XXXIII. 173–174.

nagylelkűen ránk hagyományozza. Ennek szükségszerűen hivatalos információkon nyugvó, szakértői véleménynek kell lennie."[12]

A kormány tagjai közül még David Franklin Houston földművelésügyi miniszter adott hangot a kis számú hadsereg miatti aggodalmának. Emlékiratában ellentmondásosan fogalmazott az ideális fejlesztéseket illetően. „Elhatároltam magam egy nagy, állandó hadsereg felállításától, de úgy gondoltam, hogy a meglévő kis reguláris hadseregnél valamivel mindenképpen több lenne szükséges."[13]

A felkészülési mozgalom hibája az összehangoltság hiánya és az első világháború hadi eseményeivel kapcsolatos tudatlanság, vagy azok tudatos propagandisztikus jellegű félreértelmezése volt. Sokan ugyanazt az érvet fejtették ki, s előfordult, hogy egyes könyvek szerkezeti felépítése és terjedelme is megegyezett. A világégésben nagy lehetőséget láttak elképzeléseik népszerűsítésére, noha éppen az állóháború szólt ellenük. Szintén nagy hiba volt, hogy sokan egymással, sőt esetenként saját magukkal is ellentmondásba keveredtek. Gardner programja sok szempontból inkább demagógia, mint sem konstruktív elgondolások összessége volt.

Az Egyesült Államok felkészültségének elmaradottsága más vonatkozásban nem jelentkezett. Walter Millis történész helyesen látta, hogy sok területen éppen országa gyakorolt hatást az európai nagyhatalmakra. Kiemelte, hogy Mahan írásainak nagy szerepe volt a modern német flotta megszületésében és folyamatos bővítésében, valamint, hogy Alfred Tripitz német admirális is elismerően nyilatkozott az amerikai admirális munkásságáról. Ipari potenciált és a társadalom fejlettségét tekintetve szintén azonos szinten volt Európa legtöbb országával.[14]

De téves volt azon megállapítás is, amely a hadsereget nevezte a nagyhatalmi státusz alapvető fokmérőjének. Robert W. Tucker szerint sok esetben nem véződött elég mélyen a történeti emlékezetbe, hogy az Egyesült Államok nagyhatalom volt, mi több, gazdaságilag és az erőforrásokat tekintve a legerősebbnek bizonyult.[15] Az ország csupán európai szemmel nem volt nagyhatalom, mivel ott „a háború újításaihoz történő gyors alkalmazkodás volt a legfőbb követelmény."[16] Az Egyesült Államok valóban lemaradt e téren – a felkészülési mozgalom ezt ki is emelte –, ám ebben az esetben is a kiindulóponthoz jutunk vissza: mi indokolta volna a tengerentúli országban az európai nagyhatalmak hadszervezési eljárásainak átvételét?

Aktivitásuk jót tett az általuk szorgalmazott programnak. A haderőfejlesztés a nyomtatott sajtóban mindennapos téma volt; szinte egyáltalán nem fordult elő olyan terjedelmes cikk, amelyben ne szerepeltek volna a korábbi vélemények, szókapcsolatok, vagy egyszerűen maga a „preparedness" (felkészülés) szó. Igaz, hogy ehhez a keleti parti

[12] Woodrow Wilson to Lindley Miller Garrison. 1915. augusztus 17. In: Uo. 216.

[13] HOUSTON, David Franklin: *Eight Years in the Wilson Cabinet. Vol. I–II.* New York, Doubleday & Co., 1926. I. 127.

[14] MILLIS, Walter: *Road to War. America 1914–1917.* New York, Houghton Mifflin, 1935. 93.

[15] TUCKER, W. Robert: *Woodrow Wilson and the Great War. Reconsidering America's Neutrality.* University of Virginia Press, 2007. 17–18.

[16] Uo.

sajtó fogadókészsége is kellett. A védelmi kérdéseket így egyfolytában sikerült a köztudatban tartani. A felkészülés mellett kardoskodó közszereplők és politikusok könyvei, pamfletjei, beszédeik kivonatai, az általuk szervezett rendezvények, vagy a velük készült interjúk a korszak Amerikájának szerves részeivé váltak.

Wilson jó taktikájának köszönhetően valamennyi bírálatot semlegesíteni tudta. Azok, akik nem hozták szóba az európai hadszíntereket, képtelenek voltak más, nyomós indokot felhozni a haderőfejlesztés mellett. Akik az európai hadi helyzetre hivatkoztak, azok programja a hadiesemények (állóháború) miatt szintén értelmetlenné vált. A világháborúra, még pontosabban annak elhúzódására ugyanis egyik hadviselő fél sem volt felkészülve, s ez sokáig nem is történt meg. Mindez azt támasztja alá, hogy Wilson helyesen járt el a javaslatok elutasítása során. A legjobb példa erre Garrisonnal történt augusztusi levélváltása volt. Amikor hadügyminisztere elméleti szempontból közelítette meg a kérdést, akkor egyetértett vele, de konkrét javaslatokat várt tőle. Ezek beérkezése után azonban az amerikai hagyományokkal összeegyeztethetetlennek nevezte azokat. Az elnök felismerte, hogy szinte minden kezdeményezésre az a legjobb lépés, ha nem lép semmit, még pontosabban, ha mindig az amerikai hagyományokra hivatkozik.

A felkészülési mozgalom aktivitásával párhuzamosan a békepárti közszereplők sem maradtak tétlenek, akiknek tollából világos, logikus elemzések születtek a világháborúval és előzményeivel kapcsolatban.[17] Helyesen látták az optimális biztonságra irányuló katonapolitika buktatóit is. Robert Marion La Follette wisconsini republikánus szenátor a haditengerészetet tartotta a legfontosabb pillérnek az Egyesült Államok védelmében, ezért nem tartotta szükségesnek a korábbi mahani politikától való eltérést. Élénk figyelmet szentelt Németország és Nagy-Britannia Atlanti-óceánon vívott háborújának, az ezzel kapcsolatos semlegességi aggályoknak, s észrevételeinek egyre gyakrabban hangot is adott.

Claude Kitchin demokrata képviselő 1915. november 20-án terjedelmes nyilatkozatot tett közzé, amelynek a fő témája a haditengerészet fejlesztésének kérdése volt.[18] Kitchin a felkészülési mozgalom érvrendszerét összetartó erő nélküli ötlethalmaznak nevezte. Megítélése szerint országa haditengerészetét csak Nagy-Britanniáé előzte meg. Az amerikai flottát fegyverzet, manőverező készség és sebesség tekintetében is erősebbnek látta a németnél, nem is szólva a mennyiségi mutatókról, ahol szintén amerikai fölényt állapított meg. Kitchin szilárdan ragaszkodott a mahani érveléshez, mi több, teljes mértékben megvalósultnak látta az ún. kettős biztonság elméletét.

---

[17] A legjelentősebb békepárti kiadványok: BENSON, L. Allan: *Inviting War to America.* New York, B. W. Huebsch, 1916.; CARNEGIE, Andrew: *Armaments and Their Results.* London, The Peace Society, 1909. 4.
LYNCH, Frederick: *Through Europe on the Eve of War. A Record of Personal Experiences.* New York, The Church Peace Union, 1914.; VILLARD, Oswald Garrison: *Preparedness for What?* In: Uő: *Preparedness.* New York, New York Evening Post, 1915.

[18] MAXIM, Hudson: *Leading Opinions both For and Against National Defense.* New York, Hearst's International Library Co. 1916. 63.

Ezzel összefüggésben minden, erősítéssel kapcsolatos javaslatot komolytalannak ítélt, mivel az ő olvasatában nem lett volna ki ellen felkészülni.[19]

A haderőfejlesztés és a háborús veszély az ő olvasatukban egyenes arányban áll egymással, még pontosabban: a világháború kitörését is a biztonságra való törekvéssel hozták összefüggésbe. Ezen állításuk azonban nem volt pontos. A világháború egy helyi háború kiszélesedésének a következménye volt. Az Osztrák–Magyar Monarchia és Szerbia hadserege erőt és modernizációt tekintve, a nagyhatalmakéhoz viszonyítva, hátul helyezkedett el. A hadiállapot nem Németország és Franciaország között állt be elsőnek, jóllehet ők rendelkeztek a kor legerősebb haderejével. A biztonságra való törekvés buktatóinak, valamint a fejlesztések által eredményezett ellentmondások kidomborításának egyaránt nagy teret szenteltek. A békepártiak helyesen látták, hogy nagyhatalmak katonapolitikájának elemeit nem lehet átemelni az amerikai gyakorlatba, még pontosabban: az ottani fegyveres erők sajátosságainak átvétele nélkül nem lehet szerkezeti átalakításokat végrehajtani.

Wilson csak 1916 tavaszán szánta rá magát a hadseregreformra, ám az messze elmaradt a militaristák elképzeléseitől, ugyanis a májusban elfogadott Nemzetvédelmi Törvény sem hozott komoly változást a hadsereg erejében. 175 000 főnyi békelétszáma háború esetén 286 000-re bővült volna. Az 1916. évi nemzetvédelmi törvényt és az arról elnevezett „ésszerű felkészülést” végül egyik fél sem üdvözölte. A pacifisták a korábbi wilsoni programtól való elmozdulásként értékelték, míg a fegyverkezéspártiak elégtelennek tartották. Roosevelt úgy kommentálta, mint „az egyik legromlottabb szöveget, ami valaha a törvénykönyvbe került.”[20] Az egyetlen nyertes kétségtelenül Wilson volt, aki immár nyugodtabban készülhetett a nagy megmérettetésre, a novemberi elnökválasztásra.

A republikánusok többsége a kampányidőszakában is hangoztatták az említett sérelmeiket, ezért a militarizmus támogatójaként jelentek meg. A demokraták ezt ki is használták: ekkor jelentek meg a „ha háborút akarsz, szavazz Hughes-ra (Charles Evans Hughes republikánus elnökjelölt), ha békét akarsz, szavazz Wilsonra”[21] feliratú plakátok. Ekkor vált igazán népszerűvé a demokraták korábbi szlogenje is, amely végül meghozta a győzelmet Wilsonnak és pártjának.

A hadüzenettől a fegyverszünetig

Nagy-Britannia 1914 novemberében hadiövezetnek nyilvánította Németország felségvizeit, mire az 1915 februárjában a Brit-szigetek partvidékével tette ugyanezt. E lépések hamar a tengerjog kölcsönös megsértéséhez vezettek.[22] Nagy-Britannia a

[19] Uo. 66.

[20] WEIGLEY, F. Russel: *History of the United States Army.* New York, 1967. 350.

[21] LINK, S. Arthur: *Woodrow Wilson and the Progressive Era.* London, Hamish Hamilton, 1954. 244.

[22] MAGYARICS Tamás: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2000. 133.

hadiövezetben – a német tengeralattjárók támadásait elkerülendő – gyakran amerikai zászló alatt közlekedtette hajóit. A német tengeralattjárók azonban az ilyen egységekre is tüzet nyitottak. A Falaba és a Gulflight elsüllyesztése után, 1915. május 7-én a Lusitania kapott végzetes találatot, amelynek 1200 áldozata volt, köztük 128 amerikai. A Németországba küldött tiltakozó jegyzékek miatt Bryan külügyminiszter lemondott; utóda Robert Lansing lett, aki antantorientáltabb külpolitikára ösztönözte az elnököt.

1915. augusztus 19-én Németország és Nagy-Britannia tengeri háborújának újabb amerikai áldozatai voltak. Akkor az Arabic nevű brit személyszállító kapott torpedótalálatot, amelynek következtében két amerikai utas is életét vesztette. Lansing korábbi programjához képest továbblépett: akkor már a diplomáciai szakítást javasolta az elnöknek, noha tartott attól, hogy e lépésnek nem tudnának többségi támogatást szerezni. Wilson kisebb horderejű diplomáciai lépésekkel és német garanciával megoldhatónak ítélte a konfliktust. Ebben nagy segítségére volt a washingtoni német nagykövet, Johann Heinrich Bernstorff, aki ígéretet tett arra, hogy „tengeralattjáróink nem fognak személyszállító hajókra támadni figyelmeztetés nélkül, feltéve, ha a hajók nem tanúsítanak ellenállást, és nem próbálnak meg elmenekülni."[23] Bernstorffnak nem volt felhatalmazása e nyilatkozat megtételére, ezért Berlin figyelmeztetésben részesítette diplomatáját. A bírálat ellenére a német külügyminisztérium (Auswärtiges Amt) egy hónappal később arra utasította tengeralattjáróinak parancsnokait, hogy „semmiképpen ne forduljanak elő az Arabichoz hasonló esetek", valamint kijelentette, hogy az áldozatok családjainak hajlandó kártérítést fizetni.[24] Az ígéretet 1916. március 24-ig sikerült tartani, amikor a Sussex nevű brit hajó kapott találatot, s amelynek amerikai áldozatai is voltak. Németország ismét visszakozott, s a korlátlan tengeralattjáró háború 1917. február 1-én történt bevezetéséig nem támadt amerikai hajókra. Akkor felismerték, hogy az Egyesült Államok ipara nagy segítséget nyújt az antant országainak, ezért az onnan érkező szállítmányok kiesése nyomán Nagy-Britannia képtelen lenne a háború folytatására. Nagyrészt e harci eljárás és Mexikót a központi hatalmak oldalán történő hadba lépésre ösztönző Zimmermann távirat hatására az Egyesült Államok Szenátusa 82:6, Képviselőháza pedig 373:50 arányban elfogadta a Németországnak küldendő hadüzenet.

A legnagyobb biztonságra való törekvés érvelése kétségtelenül jól hangzott, de Wilson részben az 1916. novemberi elnökválasztás, részben programja miatt nem léphetett e kérdésben. Ki kellett várnia a pillanatot, amikor többségi támogatást szerezhetett terveinek, amely csak 1917 áprilisában következett be. Henry Kissinger szerint az elnök hitvallásának és sikerének titka: „Wilson érvei a nemzet érzelmeire hatottak.[25] […] Roosevelt katona-államférfi volt, Wilson pedig látnok-pap."[26] A hadi helyzetet Roosevelt vitán felül helyesen ítélte meg, Wilson és Lansing viszont azzal voltak tisztában, hogy a mozgalom szószólói által hangoztatott, s ellentmondásokkal teli

[23] BERNSTORFF, Johann Heinrich: *Deutschland und America*. Berlin, 1920.

[24] BAILEY, A. Thomas: *A Diplomatic History of the American People.* 8th. ed. New York, Appleton-Century-Crofts, 1970. 580–581.

[25] KISSINGER, Henry: *Diplomácia.* Budapest, 1996. 36.

[26] Uo. 39.

érvrendszerrel nem tudták volna a hadba lépést a politikai színtér és lakosság számára elfogadhatóvá tenni.

A politikai színtér és a biztonságpolitikai kérdések egységgé forrtak össze. Az antant országainak megsegítésére, valamint a saját fegyveres erők korszerűsítésére irányuló 7 milliárd dolláros csomag a Szenátusban és a Képviselőházban egyaránt ellenszavazat nélkül ment át. La Follette sérelmezte ugyan, hogy Nagy-Britannia és Franciaország garanciák nélkül nagy összegeket kapjon, mégis a javaslat mellett szavazott, mert a fegyveres erők fejlesztését ő is fontosnak tartotta.[27]

A hadüzenetet követően Wilson több beszédet is tartott annak igazolására. Június 14-én washingtoni beszédében élesen bírálta Németországot, amiért megtagadta az Egyesült Államoktól a semleges országokat megillető jogokat. Wilson legsúlyosabb sérelmeik közül az Egyesült Államokban végzett német kémtevékenységet, a tengeralattjáró-hadviselést és az 1917. január 16-i ún. Zimmermann-táviratot emelte ki. Azt is megállapította, hogy a „háborút Németország katonai vezetői kezdték, akik bebizonyították, hogy Ausztria–Magyarországnak is urai."[28] Osztrák és magyar szempontból nem sok jóval kecsegtetett, hogy az elnök burkoltan azt sugallta: a Monarchia csupán Németország játékszere. Ráadásul Wilson kijelentette, hogy szerinte a Monarchia népeinek döntő többsége nem támogatta a dualista állam egységét, s csak a fegyveres megtorlástól való félelmük miatt hallgattak.

Öt nappal a bolsevik hatalomátvétel után, 1917. november 12-én New York-ban tartott előadásában Wilson kifejtette, hogy bár rokonszenves neki azon politikusok jóhiszeműsége, „akik béketárgyalásokat kívánnak kezdeni Németország és az Osztrák–Magyar Monarchia militarista köreivel", annál jobban idegenkedik azonban ostobaságuktól.[29] A mondat nyilván Szovjet-Oroszország vezetőinek szólt, akik béketárgyalásokat kívántak kezdeni a központi hatalmakkal.

Oroszország háborúból való kiesése természetesen nagy csapás volt Nagy-Britanniára és Franciaországra, így érthető, hogy az elnök kiállt a háború elszánt folytatása mellett. A Monarchia háborús elkötelezettsége azonban a háborúnak ebben a szakaszában már messze nem volt olyan mértékű, mint 1914-ben. Ferenc József utóda, IV. Károly több kísérletet is tett a béketárgyalások megkezdésére, az 1917 májusában hivatalba lépett Eszterházy Móric gróf és kormánya pedig hajlandóságot mutatott a reformok iránt.

Az Egyesült Államok 1917. december 6-án hadat üzent Ausztria–Magyarországnak. Két nappal korábban, a hadüzenet mellett érvelő, terjedelmes kongresszusi beszédében Wilson ismét a reá jellemző szónoki és stiláris fogásokkal élt. Még mielőtt a tárgyra tért volna, hosszan beszélt a Németországtól elszenvedett sérelmekről, s már majdnem beszédének felénél járt, mikor a Monarchiára terelte a szót. Emlékeztette hallgatóságát, hogy az Egyesült Államok hadban áll Németországgal, annak

[27] LA FOLLETTE, Belle Case – LA FOLLETTE, Fola: *Robert Marion La Follette. Vol. I–II.* New York, MacMillan, 1954. II. köt. 745–746.

[28] BAKER, S. Ray – DODD, E. William: *The Public Papers of Woodrow Wilson. Vol. I–VI.* New York, Harper and Brothers, 1927. V. köt. 62.

[29] Idézi: MADDOX, J. Robert: *The Unknown War with Russia.* San Rafael, Presidio Press, 1977. 28.

szövetségeseivel azonban nem. Csakhogy a Monarchia immár nem több mint „egyszerűen a német kormány vazallusa," amelyet Németország eszközként használ háborús céljai elérésére, ezért van szükség a Bécshez intézendő hadüzenetre. Az elnök elismerte, hogy e logika alapján hadat kellene üzenni Bulgáriának és Törökországnak is – lévén azok is Németország eszközei –, ám hozzátette: „ők […] még nem állnak közvetlenül szemben velünk."[30] A wilsoni érvelés mögött az a megfontolás állhatott, hogy először Ausztria–Magyarországot kell kiiktatni a háborúból, mivel a Monarchia kiesése nagyobb érvágás a központi hatalmak számára, mint az európai hadszíntér eseményeire elhanyagolható befolyást gyakorló Törökország vagy Bulgária esetleges távozása. Márpedig az antant katonai helyzete számottevően romlott 1917 végén. Az osztrák–magyar haderő nagy győzelmet aratott az olasz csapatok ellen Caporettónál, a november folyamán Oroszországban hatalomra került bolsevikok pedig az antant minden igyekezete ellenére 1917. december elején béketárgyalásokat kezdtek Németországgal. A hadüzenettel az Egyesült Államok a háború eltökélt folytatása mellett foglalt állást. Ez a lépés elsősorban morális szempontból volt fontos, hiszen a nyugati hadszíntéren mindössze néhány tízezer amerikai katona volt hadra fogható állapotban,[31] s az amerikai katonai vezetés nem is számolt azzal, hogy 1918 nyara előtt nagyszabású hadműveleteket indítson Európában. Wilson éppen ezért azt is leszögezte kongresszusi beszédében, hogy nem kíván kárt okozni a Monarchiának, s nem kíván beavatkozni belügyeibe sem. A hadüzenet mögött tehát a Monarchia különbékére kényszerítésének szándéka húzódott meg.

A wilsoni pontok közül a 10. foglalkozott az Osztrák–Magyar Monarchiával. Legfontosabb kitétele, hogy az államszervezet népeinek meg kívánta adni az „autonóm fejlődés legszabadabb lehetőségét."[32] De vajon mely népeknek? Hol volt ennek a „fejlődésnek" a határa? Charles Seymour, amerikai történész, aki az elnök bizalmas tanácsadójaként ismert Edward Mandell House ezredes iratait rendezte sajtó alá, szintén nem válaszolta meg ezeket a kérdéseket, csak azt emelte ki, hogy „Wilson elnök a tizennégy pontról tartott beszédében nem fenyegette veszély a Habsburg birodalmat."[33] Visszaemlékezéseiben Tomáš Garrigue Masaryk is úgy fogalmazott, hogy „Amerikában és másutt nehéz volt annak bizonyítása, hogy szükségszerű az Osztrák–Magyar Monarchia feldarabolása."[34]

1918. február 11-én Wilson négy kiegészítő ponttal (Four Principles) toldotta meg január 8-án elhangzott programját. A háború egyik fő okának Európa kis népei ellen elkövetett jogtalanságokat nevezte. Ezután már konkrétabban fogalmazott: „Oly területi kérdéseket, amelyeket e háború felvetett, az illető lakosság érdekében és javára, nem pedig a versengő felek kiegyezése vagy kompromisszuma egy része

[30] The Public Papers of Woodrow Wilson. V. köt. 135–136.

[31] PERSHING, John Joseph: *My Experiences in the World War. Vol. I.–II.* New York, Frederick A. Stokes Company, 1931. II. köt. 84.

[32] The Public Papers of Woodrow Wilson. V. köt. 154.

[33] SEYMOUR, Charles (ed.): *The Intimate Papers of Colonel House. Vol. I–IV.* London, Ernest Benn, 1926–1928. III. 345.

[34] MASARYK, Tomáš: *Világforradalom.* Göncöl, Budapest, 1990. 294.

gyanánt kell megoldani."[35] Ezután kijelentette, hogy az Egyesült Államok addig folyatja háborút, amíg az említett elvek meg nem valósulnak.

1918. július 4-én a George Washington sírjánál tartott beszédében Wilson újabb négy célkitűzést fogalmazott meg (Four Ends). Többek között kijelentette, hogy a világbékét veszélyeztető önkényes hatalmakat meg kell semmisíteni, a területi kérdéseket elfogulatlanul, közös egyetértésben kell megoldani, a nemzetközi együttműködés elmozdítása érdekében pedig létre kell hozni a Nemzetek Szövetségét.[36]

Az elnök 1918. szeptember 27-én meghirdetett újabb öt pontjában (Five Particulars) ismét kiemelte a titkos diplomácia megszüntetésének fontosságát, elítélte a regionális szövetségi rendszerek kiépítésének veszedelmes gyakorlatát, s kijelentette: gondoskodni kell a kis nemzetek egyenrangú nemzetközi képviseletéről. A békerendezésre utalva pedig leszögezte: „A szövetségesek egyértelműen azon a véleményen vannak, hogy nem fognak békét kötni a központi hatalmakkal adás vevés módjára, mert hiszen már tárgyaltak velük és megfigyelhették, hogyan tárgyaltak más kormányokkal főként Breszt-Litovszkban és Bukarestben."[37] Ez a mondat reményt kelthetett a Monarchia politikusaiban, de az elnök a beszéd végén megismételte, hogy Németország teljes legyőzéséig folytatják a harcot.[38]

Az amerikai politikai színtér más képviselői is konkrét tervekkel álltak elő a Monarchiával és Magyarországgal kapcsolatban. Theodore Roosevelt — aki 1914 szeptemberétől következetesen bírálta a wilsoni külpolitikát — 1917–1918 fordulóján már az államszövetség feldarabolását szorgalmazta. A volt elnök több, a világháború idején az Egyesült Államokban tartózkodó nemzetiségi vezetővel levelezett. Béketervei és az új Közép-Európáról vallott nézetei a változások horderejét tekintve a wilsoni elképzelések előtt jártak, ugyanakkor Roosevelt lényegre törőbben fogalmazott, mint Wilson.[39]

Wilson másik legfőbb bírálója, Robert Marion La Follette, Wisconsin állam republikánus szenátora, nem támogatta az Osztrák–Magyar Monarchiának küldött hadüzenetet. A politikus arra figyelmeztetett, hogy a Monarchia megszüntetése csak újabb súlyos problémákat vet fel. A Monarchiának küldendő hadüzenet megszavazására a Szenátusban akkor került sor, amikor La Follette az irodájába távozott a hadüzenetet bíráló beszédének kiegészítése céljából.[40] A wisconsini politikus nem a hadüzenetet ellenezte, hanem azzal együtt el kívánt fogadtatni egy nyilatkozatot, amelyben az

[35] *Wilson beszédei és üzenetei a háborúról, békéről és a Népek Szövetségéről.* Összeáll. BRÓDY Béla és MAGYAR Lajos. Második kiad. Budapest, Atheneaum, 1919. 79.
[36] Uo. 85.
[37] Uo. 87.
[38] Uo. 92.
[39] MORRISON, E. Elting, BLUM, John Morton, CHANDLER, D. Alfred, RICE, Sylvia (ed.): *The Letters of Theodore Roosevelt. Vol. I–VIII.* Cambridge (Mass.), Harward University Press, 1954. VIII. 1349–1351.
[40] LA FOLLETTE 1954. II. 821.

Egyesült Államok nem ismerte volna el a háború idején kötött és az államszövetséget fenyegető titkos szerződéseket.[41]

A hadba lépést követően az expedíciós haderő vezetése John J. Pershing tábornokra esett, aki egy évvel korábban a Mexikóba küldött büntetőexpedíciót is vezette. Szerint Németország hadserege már a XIX. század utolsó harmada óta a legerősebb volt Európában. Szintén élen járt a hadiipari termelés megszervezésében, valamint a hadtudományok oktatásában.[42] Európába érkezése után Newton Diehl Baker hadügyminiszternek címzett táviratában kiemelte, hogy legkevesebb egymillió fős haderő bevetését tartja szükségesnek. Az igények és a kapacitás azonban nem álltak arányban egymással. 1917 júniusában ugyan Franciaországba hajózták az 1. amerikai hadosztályt, ám más egységek egészen az év végéig nem érkeztek. A harcba való tevőleges bekapcsolódást illetően beszédes adat, hogy az Egyesült Államok 1917. november 3-án szenvedte el első veszteségeit a nyugati fronton, amikor három amerikai katona egy német rajtaütés során hősi halált halt (az elesettekről külön propagandaplakát készült). Az 1. hadosztály az egyetlen amerikai egység volt, amelyik valamennyi hadműveletben részt vett.[43]

1917. május végén, közvetlenül a Nagy-Britanniába történő utazás előtt összefoglalták Pershing tábornok hatásköreit és kötelezettségeit. A dokumentum legfontosabb megállapítása, hogy a hadműveletek során együtt kell működni a brit és a francia hadvezetéssel, szem előtt tartva, hogy „az Egyesült Államok hadereje önálló és elkülönült részét képezi az együtt harcoló haderőnek, és ez a különállás fenn is tartandó.”[44] Pershing több elemzést végzett a nyugati hadszíntér helyzetéről, a várható erőviszonyokról és esélyekről, amelyek borúlátóak voltak. Az 1918. év hadi eseményeinek alakulását az amerikai csapatok számától tette függővé.

1917 nyarától a német hadsereg már egyre kedvezőbb helyzetben volt, mivel 1917 júliusában, a Kerenszkij-offenzíva bukása után Oroszország hadereje összeomlott, így a keleti hadszíntéren állomásozó német alakulatok nagy részét át lehetett csoportosítani a nyugati hadszíntérre. Az antant aggodalmait tovább növelte, hogy október végén Caporettó mellett az Osztrák–Magyar Monarchia csapatai súlyos vereséget mértek az olasz hadseregre. A központi hatalmak szempontjából az orosz front összeomlása után Olaszországnak a háborúból való ideiglenes kiesése volt az utolsó nagy jelentőségű és kedvező esemény. Pershing kifejezetten rossznak látta a brit és a francia haderő közötti együttműködést, s észrevételét Lloyd George brit miniszterelnökkel is közölte. A caporettói csatát emlékirataiban katasztrófának nevezte, s jelezte annak súlyosságát.[45] Ráébredt, hogy a kialakult helyzetben mindinkább kirajzolódott a német hadsereg jelentős és tartós fölénye, mivel az olasz hadsereg támogatására és talpra állítására átdobott antanthadosztályok a franciaországi arcvonalat gyengítették.

---

[41] Uo.

[42] PERSHING 1931: I. köt. 4.

[43] GROTELUESCHEN, Mark Ethon: *The AEF Way of War The American Army and Combat in World War I.* New York, Cambridge University Press, 2007. 59.

[44] Uo. 38. Pershing egy napon két levelet is kapott ugyanarról a témáról.

[45] Uo. 207.

Theodore Roosevelt, az Egyesült Államok volt elnöke (1901–1909) határozott tervekkel állt elő, látva az Európában harcolók szorult helyzetét. Önkéntes alakulatok élén akart Franciaországban harcolni, majd ennek elutasítása után is folyamatosan elemezte a nyugati hadszíntér eseményeit. Elkerülhetetlennek tekintette a gyors és radikális újításokat a hadseregben, amely egy modern háborúba készül, jól képzett és szervezett haderő ellen.[46]

Peyton Convay March tábornok, későbbi vezérkari főnök is erősnek látta a német hadsereget. Tisztában volt Németország kedvező demográfiai viszonyaival, mivel szerinte évente 800 000 fő állt a hadsereg rendelkezésére, ugyanakkor a veszteség átlagosan 435 000 katona volt. Ehhez járult, hogy a nagy csatákban a német hadsereg vesztesége mindig kevesebb volt az antanthatalmakénál.[47] Ennek tükrében világos, hogy az erőviszonyok 1918 elejére egyértelműen a németek számára voltak kedvezőek. Pershing és March véleménye szerint az Osztrák–Magyar Monarchia 1917 második felében vívott harcai – különösen a caporettói csata – nagyban hozzájárultak a nyugati hadszíntér antantcsapatainak szorult helyzetéhez.

A hadba lépést követően nehéz feladatot rótt az adminisztrációra a tömeghadsereg kiállítása, szükségleteinek előteremtése, s zavartalan ellátása is. A hadviseléshez szükséges nyersanyagokat a hátországban is be kellett szerezni, és összegyűjteni, az ellátást folyamatossá tenni, s megakadályozni a nyerészkedést. Ezért különféle nagy hatáskörű, szövetségi irányítás alatt álló szervezetek alakultak.

1917. május 19-én Herbert Hoovert nevezték ki az Élelmezésügyi Hivatal élére. Hoover feladata a mezőgazdasági nyerstermények, és egyéb élelmiszerek elegendő mennyiségű felvásárlása volt. Bernard M. Baruch lett a Hadiipari Tanács (War Industries Board) vezetője. Hatáskörébe az ipari termelés szabályozása, s annak hadiipari átalakítása tartozott. A vasúthálózat ellenőrzését Willam McAdoo pénzügyminiszter végezte, az üzemanyag ellátás zavartalanságáért Harry A. Garfield felelt. A hadba lépés után az egyik legfontosabb teendő a hajóépítés növelése, és a sérült hajók kijavítása volt. E fontos iparág Charles M. Schwab kezében futott össze, aki egyébként több propagandaplakáton is felbukkant, szakmunkásokat toborozva. Az import és az export ellenőre Vance M. McCormick volt.[48]

1917 tavaszától kezdve szigorú törvények korlátozták a szólásszabadságot, s a háborús politika bírálatát. E cselekményeket a kémkedésről és lázadásról szóló törvény 5–20 éves börtönbüntetéssel szankcionálta. Utóbbi alapján ítélték 1918-ban tíz év börtönbüntetésre Eugene Victor Debs szocialista politikust, ahonnét 1921-ben szabadult.[49]

Pershing november közepén felmérte a hadi helyzetet, és a nyugati front 1918-ra várható erőviszonyait. Az antanthaderőt 102 francia, 58 brit, 6 belga, és egy portugál

[46] Letters of Roosevelt: VIII. 1170–1171.
[47] MARCH, Peyton Convay: *The Nation at War*, 293.
[48] HOOVER, Herbert: *The Ordeal of Woodrow Wilson.* New York, McGraw-Hill, 1958. 11.
[49] SCHULZINGER D. Robert: *U. S Diplomacy since 1900.* New York, Oxford University Press, 2008. 73.

hadosztályra becsülte. Ehhez társult még két amerikai – az 1. és a 26. – hadosztály. Utóbbiak ekkor még nem voltak alkalmasak támadó hadműveletekre. A Franciaországba behajózott és a harcokba érdemben beavatkozni képes amerikai haderőt 1918 júniusára 21–22 hadosztályban adta meg. Ez azt jelentette, hogy amerikai egységek nem vehettek részt nagy számban a tavaszi hadműveletekben. A nyugati hadszíntéren állomásozó német hadosztályok létszámát 150-re tette, azonban véleménye szerint ezekből csak 60 volt első osztályú, mivel a többinek az őszi brit offenzíva jelentősen meggyengítette sorait, embertartalékaik pedig már szinte csak 17–18 éves fiatalokból álltak. A keleti fronton állomásozó német hadosztályok közül 36 teljes létszámú volt, s bármikor alkalmasak lehettek támadásra, s a továbbiak is jó állapotban voltak. Az Olaszországban állomásozó, és az osztrák–magyar haderőt Caporettónál segítő 9 német hadosztályt is teljes létszámúnak találta.

1917. december 2-án Baker hadügyminiszternek küldött üzenetében összefoglalta az őszi és a téli események révén kialakult helyzetet. Ebben még komorabb képet festett a nyugati hadszíntérről: *„A szövetségesek nagyon gyengék, és nekünk 1918-ban a segítségükre kell sietnünk. A következő évben már túl késő lehet. Kétséges, ki tudnak-e tartani 1919-ig, ha nem kapnak tőlünk idén nagy segítséget.”*[50] A sikeres amerikai hadműveletekhez 1918 júniusára 4 hadtest, vagy 24 hadosztály felállítását és Franciaországba küldését irányozta elő. Ehhez a hadsereg rendelkezésére álló hajótérnek májusra havi 2 millió bruttó regiszter tonnányira kellene emelkednie. Pershing az önálló amerikai irányításról sem feledkezett meg. Több alkalommal is megemlítette, hogy az amerikai csapatok frontra szállítását az amerikaiak saját hatáskörükben kívánják lebonyolítani. Szorgalmazta, hogy az amerikai katonákat külön hadseregbe kellene szervezni, és saját frontszakaszt kellene rájuk bízni.

Noha a pesszimisták többségben voltak, 1917–1918 telén derűlátóbb vélemények is elhangzottak. Edward Mandell House, Wilson elnök tanácsadója szintén észrevette az antanthadseregek együttműködésének hiányosságait. Világossá tette, hogy csak jobb csapatmunkával lehet megnyerni a háborút. Kifejtette, hogy a német hadsereg sikerei a hadvezetés kiváló szervezettségében rejlettek, ám a hadműveletek jobb összehangolásával könnyen elérhetőnek tartotta a győzelmet.[51]

1918 januárjában 175 000 amerikai katona tartózkodott francia földön; közülük 100 000 fő még csak a kiképzés utolsó szakaszában volt. Az Egyesült Államokban viszont már 45 hadosztály állt szervezés alatt, s kiképzésük is megkezdődött. A katonák átszállítása nem tudott lépést tartani az igényekkel. Pershing 1918. február végére 12 teljes hadosztályt akart látni a nyugati fronton, hogy tavasztól az amerikai csapatok már nagy számban vehessenek részt a hadműveletekben. A csapatok létszáma azonban csak lassan nőtt. Február elején 120 000 fős harcoló, valamint 34 000 fős műszaki egység volt Franciaországban 61 000 fős kiszolgáló személyzettel.

A szárazföldi erők fejletlenségéből adódó csúszás miatt az amerikai katonai vezetők a légierő fejlesztésével kívántak mielőbb hatékonyabb segítséget nyújtani szövetségeseiknek. 1917 tavaszától a légierő fejlesztésére 640 millió dollárt

[50] PERSHING 1931: I. köt. 250.
[51] The Intimate Papers of Colonel House, III. 309.

különítettek el.[52] Az önálló amerikai hadműveletek megkezdésének idejére már sikerült a támadó csapatoknak légi fölényt biztosítani. Az 1918. szeptember 12-én St. Mihiel térségében megindult kb. félmillió amerikai katonát 1500 repülőgép támogatta.[53]

1918 áprilisáig a Franciaországba érkezett katonák száma még a százezret sem érte el havonta. Márciusban 84 000, áprilisban 116 000 amerikai katonát tettek partra. 1918 májusától azonban nagy áttörés következett, amikor a behajózott katonák száma 246 000 volt. Ez egybeesett a németek legnagyobb sikert hozó, május végén indított támadásával. Júniusban 278 000, júliusban pedig már több mint 306 000 katona érkezett Franciaországba. A gyors amerikai létszámnövekedés megadta a választ jelentőségüket illetően; egyértelművé lett, hogy az amerikai hadsereg megkerülhetetlen lesz a továbbiakban. A francia miniszterelnökkel ellentétben más vezetők már csak az amerikai csapatok megérkezésében bíztak. Armando Diaz tábornok, az olasz hadsereg főparancsnoka ugyanis 1918. szeptember 6-án húsz amerikai hadosztályt kért Pershingtől. Az irreális kérést az amerikai tábornok visszautasította, mivel akkor már javában folytak az első önálló amerikai hadművelet előkészületei.[54]

A gyors létszámnövekedésnek köszönhetően a nagy aggodalmat kiváltó német offenzíva végül is kifulladt. A német hadvezetés ugyanis azzal számolt, hogy 1918 júniusa előtt az Egyesült Államok „mindössze" 500 000 katonát tud kiképezni, és e szám töredékét képes francia földön bevetni. Ezzel szemben akkor már 900 000 amerikai katona tartózkodott Franciaországban, s további egymillió valamelyik kiképzőtáborban.[55]

Szinte valamennyi katonai vezető – közöttük Pershing is – a német támadássorozat visszaverése ellenére továbbra is úgy vélte, hogy a döntő győzelem kivívásához még minimum egy évre van szükség. Wilson elnök legfőbb bizalmasa, House ezredes azonban még az 1918-ban lehetségesnek tartotta a háború győztes befejezését. „Úgy hiszem, hogy Ausztria–Magyarország teljesítőképességének határán van, valamint a német nép idén ősszel megszabadul a szélsőséges militaristáktól, ha csak nem aratnak addig döntő győzelmet."[56] Az elnök tanácsadója optimista volt, s véleményét a katonai vezetők körében ekkor még kevesen osztották. Kétségtelen, hogy az általa említett országok gazdasága egyre nehezebben viselte a háború terheit, azonban e megállapítás – az Egyesült Államokat leszámítva – már minden hadban álló országra nézve igaz volt a háború e szakaszában.

Az amerikai csapatok első harci alkalmazásától kezdve a létszámmal kapcsolatos gondok nem merültek fel, ugyanakkor folyamatos és nehezen megoldható problémát jelentett a tisztek hiánya és képzetlensége. A Nemzeti Gárda tisztjeivel szemben nagy

---

[52] David Franklin Houston on U. S. War Readiness. www. firstworldwar.com. Primary Documents.

[53] MITCHELL, William: *Our Air Force. The Keystone of National Defense.* New York, 1921. 141.

[54] PERSHING 1931: 256–257.

[55] MARCH: i. m. 77.

[56] The Intimate Papers of Colonel House: i. m. III. köt. 464.

volt az ellenérzés az európai parancsnokok részéről. Az európaiakhoz mérve szokatlanul nagy, több mint kétszeres létszámú,[57] 40 000 főt kitevő hadosztályok mögött is ez az ellenérzés húzódott meg. Vezetésüket a reguláris hadsereg tisztjeire akarták bízni, még létszámnövelés árán is.[58]

Az egységek jelentős része – főleg az első tíz hadosztály – az Egyesült Államokban nem kapott hosszabb kiképzést, ez viszont egy újabb problémát jelentett. Európában a hangsúlyt a hadi helyzettel összefüggésben a védekező harcászatra helyezték. 1917 nyarától kezdve az antant és az amerikai stratégiát a várható német offenzívára való felkészülés határozta meg. A német támadássorozat megállítását követően egyre inkább kiütköztek a fentebb említett hiányosságok, ugyanis az angol és francia haderő a támadó hadműveletekben is jártas volt, az amerikai azonban nem.[59] Pershing ennek ismeretében is fontosnak vélte, hogy az amerikai csapatok is saját frontszakaszt kapjanak, amely 1918. szeptember végén meg is történt. Ekkor indult meg a világháború egyetlen nagyszabású amerikai offenzívája az argonne-i erdő térségében.

Az amerikai csapatokat két, egymástól jól elkülöníthető hadjáratban vetették be. 1918. szeptember 12-én indult meg az első világháború első önálló amerikai támadássorozata St. Mihiel térségében. Az offenzíva fő célja a St. Mihiel környékén a francia–amerikai vonalakba benyúló német beszögelés felszámolása volt. A hadművelet – 7000 fős veszteség árán - sikeres volt, ám igazi jelentősége abban állt, hogy végleg elnémította a tengerentúli csapatokat bíráló hangokat.

A következő, egyben utolsó Franciaországban indított nagyszabású amerikai támadó hadművelet 1918. szeptember 26-án indult meg a Meuse folyó és az argonne-i erdő térségében. E területen korábban is heves harcok dúltak, ezért a védelmi rendszerek itt az átlagosnál sokkal mélyebbek voltak. A németek számára ez a terület az utánpótlás számára nélkülözhetetlen Metz városának közelsége miatt volt fontos.

Pershing számára 1918. október közepén, néhány héttel a fegyverszünet előtt merült fel először az 1918. évi győzelem lehetősége.[60] A támadók november elejére már több ponton átkeltek a Meuse folyón és Sedant fenyegették. A két offenzíva közül egyértelműen az utóbbi volt a jelentősebb, mivel az amerikaiak abban már a Franciaországban harcoló német erők negyedét kötötték le.[61]

***

Az Egyesült Államok huszonnyolcadik elnöke, Thomas Woodrow Wilson megválasztása után békepárti politizálásra készült. Külügyminisztere, William Jennings Bryan, a *„béke hercege”* is a nemzetközi súrlódások tárgyalásos úton történő megoldásáról volt

[57] AYRES, P. Leonard: *The War with Germany A Statistical Summary.* Washington, National Alumni, 1923. 22.
[58] GROTELUESCHEN 2007: 28.
[59] Uo. 39–40.
[60] Report of Pershing: 50.
[61] Uo. 49.

ismert. Az elnök nem sokkal a háború kitörése után semlegességi nyilatkozatot tett, amelyben az amerikaiak hazafias kötelességének nevezte a háborútól való távolmaradást. Az amerikai érdekeknek azonban az felelt meg, ha a világégésből ne a központi hatalmak kerüljenek ki győztesen. Németország növekvő nagyhatalmi súlyát már a századfordulótól kezdve aggodalommal szemlélték az amerikai külpolitika irányítói. Az lakosság nagyobb része is az antanthatalmakkal szimpatizált, de néhány közszereplőt – akik különféle militarista szervezetbe tömörültek – leszámítva nem támogatták a hadba lépést. A hadi események kezdete után nem sokkal kinyilvánították, a kereskedelem szabadságának fontosságát, vagyis mindkét hatalmi csoportosulás számára hajlandóak voltak kölcsönöket folyósítani, és hadfelszerelést szállítani. Ez már az 1914. hadiévben nyolcszor több volt az antant javára, és a különbség a háború kiteljesedésével folyamatosan nőtt.

A szigorú semlegességet hirdető külügyminiszter ezzel nem értett egyet, különösen miután Nagy-Britannia és Németország kölcsönösen hadiövezetnek minősítették egymás felségvizeit. 1915 tavaszán több amerikai és brit, de amerikai zászló alatt közlekedő hajót (Falaba, Gulflight, Lusitania) süllyesztettek el a német tengeralattjárók. A Lusitania elsüllyesztésekor 1200 utas halt meg, köztük 128 amerikai, emiatt kemény hangnemű jegyzékeket küldtek a német külügyminisztériumba. Bryan ekkor lemondott, mivel nem értett egyet a második jegyzékben foglaltakkal. Az új külügyminiszter Robert Lansing, az antant felé közeledő külpolitikára ösztönözte főnökét. 1915–1916 fordulóján már több ízben felvetette a Németországgal való diplomáciai szakítás lehetőségét, de az amerikai elnök ezt nem támogatta. Döntésében nagy szerepet játszott az 1916. évi elnökválasztás. Választási jelszavának *(„ő tartott minket távol a háborútól”)* nagy szerepe volt az egyébként nem túl fölényes győzelemben.

Wilson 1916 decemberében jegyzékben érdeklődött a szembenálló felek hadicéljairól, valamint, hogy milyen feltételek mellett ülnének tárgyalóasztalhoz. Erre az európai hatalmak vezetői – az 1916 novemberében trónra lépett osztrák császárt és magyar királyt, IV. Károlyt leszámítva – egyáltalán nem mutattak hajlandóságot. A német vezetés nem reagált, a britek és a franciák pedig közölték, hogy Németország feltétel nélküli megadásáig folytatják a harcot. Az Egyesült Államok jelentősége és tekintélye a semlegesség megtartásával is nőtt, mivel adósból hitelezővé vált. A hadba lépés idejére már 7 milliárd dollár értéket képviseltek a tengerentúlról érkező kölcsönök és a hadianyag. A háború első szakaszában tehát Wilson egyre inkább az antant felé sodródva, de megőrizte országa semlegességét.

Az 1917. év nagy kihívásokkal indult. Február 1-én a Németország bevezette a korlátlan tengeralattjáró háborút, amely azt jelentette, hogy a szövetségesek minden hajóját figyelmeztetés nélkül elsüllyesztettek a brit szigetek körül. Egy esetleges antant felé irányuló amerikai katonai segítségnyújtást pedig Mexikó és Japán Egyesült Államok elleni hadba vonásával kívántak megakadályozni. Az erről szóló Zimmermann-táviratot azonban a britek megfejtették, majd Washingtonba küldték, ahol nyilvánosságra hozták. Mindezek nagy szerepet játszottak abban, hogy 1917. február 1-én Washington megszakította a diplomáciai kapcsolatokat Németországgal, a április 6-án hadat is üzent.

Wilson 1918. január 8-án tartott kongresszusi beszédében foglalta össze béketerveit. A program tizennégy pont néven vált ismertté. Az első passzusok (titkos diplomácia megszüntetése, tengerek- és a kereskedelem szabadsága, általános leszerelés, gyarmati kérdések az őslakosság érdekeit is figyelembe vevő rendezése) a századelőnél biztonságosabb nemzetközi légkört voltak hivatottak megteremteni. A továbbiakban a megszállt területek (Elzász-Lotaringia, Belgium, Szerbia, orosz területek, stb.) kiürítésének fontosságát hangsúlyozta. Kiemelte, hogy Olaszország, Románia, Szerbia és Lengyelország határait etnikai határok mentén kell meghúzni, egyúttal az utóbbi kettőnek tengeri kijáratot kívánt juttatni. Az Osztrák–Magyar Monarchia népeinek autonóm fejlődését támogatta, ahogy a Török Birodalom európai részén élőkét is. Az utolsó pontban a Nemzetek Szövetségének (ismertebb nevén Népszövetség) felállítását szorgalmazta, ami az egyes államok szuverenitását biztosítja, valamint a vitás kérdéseket tárgyalásos úton oldja meg.

Egyes pontokat már megszületésük pillanatában sem lehetett megvalósítani, mások ellentmondásos voltára később derült fény. Titkos diplomáciára több ízben is volt példa a háború alatt, valamint a béketárgyalásokra is nagy hatással voltak. Lengyelország nem kaphatott tengeri kijáratot jelentős német terület és lakosság elcsatolása nélkül. Olaszország határait sem etnikai szempontok szerint húzták meg, nem is beszélve a Monarchia utódállamairól, ahol ez eleve lehetetlen volt. A Népszövetség képtelen volt megoldani a rá osztott feladatokat, továbbá az amerikai Szenátusban nem sikerült megszavaztatni a szervezetbe való belépést sem, így annak az Egyesült Államok nem lett tagja.

Az amerikai elnök Németországgal kapcsolatos tervei lényegében 1917-ben véglegessé váltak. Már a hadüzenet után nem sokkal világossá tette, hogy annak feltétel nélküli megadásáig kell folytatni a harcot. Ezzel magyarázható, hogy XV. Benedek pápa 1917. augusztusi békejavaslatára is nemleges választ adott, mondván, hogy a háború előtti helyzet visszaállítása csak Németországnak kedvezne. Wilson ugyanakkor elvetette azokat a brit és francia javaslatokat, amelyek Németországot megszállási övezetekre osztását tervezték. Október 24-i válaszában azonban nyomatékosította, hogy a császári Németországgal nem hajlandó tárgyalni.

Oroszországban 1917-ben két nagy horderejű változás ment végbe: februárban a cárizmus bukását jelentő polgári forradalom, majd novemberben a bolsevik hatalomátvétel. Wilson 1917 elején még nem tulajdonított nagy jelentőséget a változásnak. Egyedül az új orosz kormány háborúban maradását tartotta fontosnak, ettől tette függővé a pénzügyi segítséget is. A novemberi államcsíny után értékelte fel a korábbi rendszert, mivel a bolsevikok néhány héttel hatalomra kerülésük után béketárgyalásokat kezdtek Németországgal. 1918 nyarán amerikai csapatokkal is támogatta a bolsevikok ellen küzdő intervenciós hadakat.

Az Osztrák–Magyar Monarchiával kapcsolatosan nem volt ilyen egyértelmű a helyzet. 1917 decemberében beállt a hadiállapot a két nagyhatalom között. Wilson több alkalommal is „német vazallusnak” titulálta a Monarchiát, de a tizennégy pontról szóló beszédében óvatosabban fogalmazott: itt csak a nemzetiségek autonóm fejlődéséről esett szó. Ekkor már azonban az elnök munkatársai közül többen is az államszövetség feldarabolását javasolták. Ebben különösen Robert Lansing külügyminiszter és Charles J. Vopicka, Washington bukaresti (a román főváros eleste után Iaşiba települt át) és

szófiai nagykövete jártak az élen. Az elnök csak 1918 nyarán határozta el, hogy támogatja a Monarchiából kiválni szándékozó nemzetiségeket. 1918 őszére már csak államalkotási terveik hivatalos jóváhagyása maradt. Október 18-án elismerte a cseh–szlovák és a délszláv igényeket, majd november 5-én Románia Erdélyre vonatkozó igényét is.

Az 1918. novemberi fegyverszünet idejére az amerikai Európa tervek tehát végleges formát öltöttek: egy demokratikus és demilitarizált Németország, egy független Lengyelország és az Osztrák–Magyar Monarchia romjain létrejött kisállamok (valamennyien a későbbi Népszövetség tagjaként) hivatottak Európa békéjét biztosítani.

(Első közlés: Németh István (Szerk.): *Az első világháború 1914–1918. Tanulmányok és dokumentumok.* L'Harmattan, Budapestg, 2014. 231–246.)